

*Hiligaynon translation***“MAGKALIPAY KAG MAGKASADYA!”**A PASTORAL EXHORTATION OF THE
CATHOLIC BISHOPS' CONFERENCE OF THE PHILIPPINES

(Shorter version)

“Bulahan ang nagapaluntad sang paghidait, pagatawgon sila mga anak sang Dios.” (Mt 5:9)

Pinalangga namon nga mga utod kay Kristo, indi bala tanan kita nagahandum sang bugay nga makabig “mga anak sang Dios?” Kon amo, kinahanglan gid naton nga padayon maninguha nga magpaluntad sang paghidait sa tunga sang kagamo sa aton pungsod.

PAGHIDAIT: ANG ATON GINAAMBITAN NGA BOKASYON KAG MISYON

Sa sining mga panahon sang kadulom, sa diin nagaluntad ang tuman nga kaugot kag kalakasan, sa diin ang patyanay nangin adlaw-adlaw na nga panghitabo, sa diin ang mga tawo naanad na nga magbaylohanay sang mga pag-insulto kag mga masakit nga mga tinaga sa “*social media*”, ginapangabay namon ang mga tumuluo nga magpabilin nga magmalig-on sa aton ginaambitan nga bokasyon kag misyon nga amo ang aktibo nga pagpaluntad sang paghidait.

Apang indi kita magsala bahin sini; bisan ang Ginoo nagsiling, “*Indi kasubong sang paghatag sang paghidait ako nagahatag sang paghidait sa inyo*” (Jn 14:27). Ang iya paghidait indi paghidait tuga sang pagkompromiso o pagpasugot sa kalainan; indi man ini buot silingon nga wala gid sang pagbinaisay kag kagamo. Wala na sang makapahimutang sa aton sa sining mga maunos nga panahon magluwas sa malig-on nga pagkilala sa iya nga nagapasalig sa aton sang iya mapinadayunon nga presensiya — “*Indi magkahadlok; ako ini!*” (Mt 14:27).

ANG BILI SANG PAGPANAKSI KAY KRISTO

Ano ang bag-o sa pagpamatay sang kaparian tungod sa ila pagpanaksi kay Kristo? Ano bala ang bag-o sa pagpahipos sang mga propeta sa aton karon nga panahon pinaagi sa malimbongon nga bala sang binayaran nga manugpatay? Ano ang bag-o nahanungod sa mga pangulo nga alagad nga ginapakamalaut kag ginapakahuy-an tungod sa ila pagtuman sang ila katungdanan bilang manugbantay katulad sang ila Punong Manugbantay? Nalipat na bala kita nga “*ang dugo sang mga martir amo ang binhi sang mga Kristiyano*”? (Tertullian). Amo ini ang nagasigahom nga nagapabilin nga buhi ang Simbahan sa sulod sang duha ka libo ka tuig. Indi magkalingkang! Indi bala ang Ginoo nagsiling, “*Indi magkahadlok sa makapatay sang lawas apang indi makapatay sang kalag. Sa baylo, magkahadlok kamo sa makaguba sang lawas kag kalag sa Gehenna*” (Mt 10:28)?

Indi na kita namag-o sa mga pasipala kag paghingabot. Apang ano bala ang ginahambal sang Ginoo sa iya mga sumulunod kon sila ginahingabot ukon ginapakahuy-an tungod sa iya? Nagasiling siya sa ila nga “*magkalipay kag magkasadya*” (Mat 5:12). Amo ini ang mga pulong mismo nga gingamit ni Papa Francisco sa pagbukas sang iya *apostolic exhortation* “*Gaudete et Exsultate*”. Amo ini ang mga pulong sang Ginoo sa mga ginahingabot kag

ginapakahuy-an tungod sa iya. Paano bala kita gintudluan sa pag-atubang sang paghingabut? Pamatii kon ano ang ginahambal ni San Pablo nga Apostol, “*Kon kita gina-insulto, ginabalusan ta sang bendisyon; kon kita ginahingabut, ginabatas ta ini sing may pagpaumod; kon kita ginabutang-butangan, aton ini ginasabat sing matawhay*” (1 Cor 4:12-13).

Kag paano naton ginaatubang ang mga pagbinahinbahin sa aton tunga? Paano naton atubangon ang aton mga isigka-“Kristiyano” nga indi makakita sang sala sa mga patyanay, nga nagakadlaw lang samtang ang aton Dios ginapasipalahan, kag nagapakigbahin sa pagpalapnag sang “*fake news*” o kabutigan? May ara gid sa aton tunga nga nagapahayag sang ila pagtuo sa kay Kristo apang madali matiplang sang wala unod nga mga pasalig ni Satanas. Madumdoman pa ninyo ang nagbaligya sang Ginoo sa bili sang 30 ka piraso nga pilak tungod kay ginpasugtan niya ang iya kaugalingon nga magamhan ni Satanas? Husto si San Pablo sa pagsiling, “*...may pagbinahin-bahin gid sa tunga ninyo nga matabo agod magalutaw kag makilala gid kon sin-o ang matuod kag tampad sa tunga ninyo*” (ESV 1 Cor 11:19).

ANG MGA PAG-ANTUS SANG MGA KUBOS

Ang aton mga pag-antus bilang mga pangulo sang Simbahan wala sa kamulingking kon ipaanggid sa mga pag-antus sang mga kubos sa aton pungsod. Wala ta bala mabatian ang mga panghakroy sang mga kubos nga nagapuyo sa mga “*slums*” nga ginbilanggo tungod sa ila pagsuroy-suroy o pagtambay sa kalye? Wala ta bala mabatyagan ang mga pag-antus sang mga *drug addicts* nga ginakabig na nga “indi tawo”, kag ginapakamalaut na bilang mga kriminal kon ang ila mga ngalan malakip na sa ginakahadlukan nga “*drug watch lists*”? Indi bala naton sila makabig nga mga masakiton nga nagapakigbato sa ila balatian? Indi ayhan maayo nga kabigon man naton sila nga mga biktima nga nagapangayo sang bulig? Magapabilin na lang bala kita nga nagalantaw sa kilid sang dalan kon makabati naman kita sang mga wala luoy-luoy nga ginbawian sang kabuhi sang mga manugpatay nga nangin kabalan na kon ila lang ginapanghaboy ang bangkay sang ila mga biktima nga daw basura? Wala bala naton nasayran nga sa tagsa ka suspetsado nga *drug addict* nga ginpatay may nabilin nga isa ka asawa nga nabalo kag mga kabataan nga nailo — nga haluson gani makasarang sang desente nga pagpalubong sang ila palangga sa kabuhi?

Wala bala kita nagakabalaka sang makahalanusbo nga kahimtangan sang mga tawo nga ginakusar sang mga sala bahin sa droga nga nagagilnutok sa bilangguan nga daw mga sardinas? Maagwanta lang bala sang aton konsiyensiya nga makita sila nga nagaantus sa prisohan bisan nakahibalo gid kita nga ang kadam-an sa ila nagakinahanglan sang nagakaigo nga bulig agod mabag-o ang ila kabuhi (rehabilitasyon). Wala bala naton mabatian ang mga pag-antus sang aton mga tumandok nga nadulaan sang puluy-an sa ila kaugalingon nga duta gikan pa sa ila katigulangan agod lamang mapasulabi ang mga kompanya sang minahan kag pagpatindog sang mga dam? Kag ano ang aton nabatyagan bahin sa mga katilingban nga napilitan nga magbakwit gikan sa ila mga balay tungod sa kahadlok nga basi madalahig sila sa armado nga inaway sa tunga sang mga soldado sang gobyerno kag sang ila mga kaaway? Paano kita nagakaapektohan kon ang aton kaugalingon nga mga hangaway mapatay tungod sang wala katapusan nga pagbanggianay nga wala masolbar sang nagakaigo paagi sa matawhay nga pagsugilanonay? May hulubaton kita sa Tagalog, “*Ang sakit ng kalingkingan ay ramdam ng buong katawan.*” (Ang kasakit sang isa ka bahin sang lawas mabatyagan sang bug-os nga lawas.) Apang, indi ini sa masami matuod! Wala sang kahigayunan nga mabatyagan naton ang kasakit sang tagsa-tagsa kon ang iban nga bahin sang lawas nangin kabalan na tungod sang kakulang sang pagulikid o pagkabalaka sa iban.

Para sa mga nagapabugal sang ila kaugalingon nga kaalam sa sining kalibutan, sa ila nga nagapasipala sang aton Dios nga hangag o buangbuang, si San Pablo may deretsahan nga

panugda: "Kay ang kahangag sang Dios mas maalam pa kay sa tawhanon nga kaalam, kag ang kahuyang sang Dios mas mabakod pa kay sa kalig-on sang tawo" (1 Cor 1:25).

ANG PAMAAGI NI HESUS

Luyag namon ipahanumdom sa mga naakig tungod sang mga panugdaon nga maka-insultogikan sa mga yara sa awtoridad; dumduma ang gintudlo sang Ginoo sa iya mga sumulunod. Siya nagsiling, "Apang sa inyo nga nagapamati, ako nagsiling... bendisyoni ang mga nagapakamalaut sa inyo, pangamuyoi ang mga nagapamintas sa inyo." (Lk 6:27-29). Ang pagtimalos indi gid ang pamaagi ni Kristo. Indi gid pamaagi ni Hesus nga balusan ang kalain sang kalain; indi, madaug lamang naton ang kalainan paagi sa kaayuhan (Rom 12:21).

May mga nagaakusar sa amon nga nagabuylog kami sa mga lihok politikal agod mapatumba ang gobyerno. Malayo gid ini sa kamatuoran. Ang amon ginakabalak-an indi ang pagtukod sang kalibutanon nga ginaharian. Ang mga kalibutanon nga ginaharian umalagi kag nagalabay lamang. Nagapangabudlay lamang kami para sa ginaharian sang Dios nga labaw pa sa sining kalibutan — agod nga masugdan na naton matun-an nga mangabuhi "*diri sa duta subong man sa langit*" (Mt 6:10). Sa mga panahon sang aton maragtas nga nasulay kita sa pag-angkon sang gahum politikal, makasiling kita nga may daku sang kahuya, *never again — indi na gid!* Wala ta ginabantala ang sala nga imahen sang Dios, katulad sang isa nga nagalantaw lamang sa langit nga kasubong sang isa ka mapintas nga dios-dios nga permi lang nagapamahog sa aton sang kalaglagaan sa impiyerno. Ang aton Dios amo ang Dios nga ginpakilala sa aton paagi sa kay Hesu-Kristo — ang Dios nga nagaluwas, ang Dios nga "*manggaranon sa kaluoy kag pagpatawad*", ang Dios nga nagapakigbuylog sa aton panglakaton, ang Dios nga — sa paghigugma sa aton — naghalad sang iya bug-os nga kaugalingon, kag "*nangin kubos, agod paagi sa iya pagkakubos, mangin manggaranon kita*" (2 Cor 8:9).

ANG SIMBAHAN KAG ANG PAGDUMALAHAN

Ang Simbahan nagakilala kag nagatahod sang awtoridad politikal, labi na gid sang mga opisyaes sang gobyerno nga ginpili sang katawhan sa demokratiko nga pamaagi, samtang nga wala sila nagalapas o nagakontra sa mga importante nga mga prinsipyo spiritual kag moral nga mga bahandi gid naton, katulad sang pagtahod sang pagkabalaan sang kabuhi, ang integridad sang tanan nga gintuga sang Dios, kag ang duna nga dignidad sang tawo. Indi kami mga *political leaders*, kag labi na gid indi kami mga kaaway politikal sang gobyerno. Ang Simbahan, sa bug-os niya nga maragtas, nagkabuhi kaupod sa madamo na nga mga sahi sang pagdumalahan. Ang Simbahan nangin kag padayon nga mangin katuwang sang pagdumalahan (labi na sang mga LGUs kag barangays) sa madamo nga mga hilikuton para sa kaayuhan sang tanan, labi sa tanan sa pagsabat sang mga kinahanglanon sang mga pinakanadisbintaha nga sektor sang sosyedad. Kon kaisa, ginakabig namon nga "*critical*" ang amon pagpakigbuylog sa pagdumalahan, sa importante nga rason nga agod mapakita ang kinatuhay sang taga naton ka katuyuan nga pangmalawigan bisan pa nga naga-ugyon kita sa pila ka mga hilikuton. Ginakilala gid namon ang "*constitutional provision*" sang "*separation of church and state*" o kinatuhay sang simbahan kag estado, tungod mismo sang mga kinatuhay naton nga katungdanan sa sosyedad. Kon magtugda kami sa mga pila ka mga "*issues*", ina sa masami suno sa panglantaw sang pagtuo kag moralidad, labi na sono sa mga prinsipyo sang hustisya sosyal, kag indi tungod sang ano man nga katuyuan politikal o ideyolohikal.

ANG SIMBAHAN SANG MGA MAKASASALA, GINATAWAG SA PAGPAKABALAN

Mapainuboson namon nga ginaako nga kita isa ka Simbahan sang mga makasasala nga ginatawag man sa pagbag-o kag pagkabalaan. Nagaduko kami sa kahuya kon mabatian

namon ang mga nabuhat nga pagpang-abuso sang pila ka mga kaupod namon nga pangulo sang Simbahan — labi na ang mga gin-ordinahan sa “pag-alagad bilang tiglawas ni Kristo”. May salabton man kami sa ila mga hinimuan, kag ginabaton namon ang katungdanan sa pagtadlong o pagkay-o sini — suno sa ginmando sang amon mas mataas nga awtoridad sa aton Simbahan. Mapainubson namaon nga ginaako nga may madamo kami nga mga kahuyang kag kakulangan bilang tawo. Indi kami makarason nga may mga kaluyahon kami tungod kay kami tawo lamang, tungod nagatuo kami sa Dios nga naghakus sang aton pagkatawo agod mahatagan kita sang bag-o kag mataas nga talaksan sang aton pagkatawo paagi sa iya anak nga si Hesu-Kristo. Nagakuha kami sang daku nga kusog sa kay San Pablo nga kapila gid magpangayo sa Ginoo nga kuhaon ang iya mga kaluyahon apang sa baylo nakabaton lamang siya sang pasalig, “*Ang akon grasya igo lang sa imo; kay sa imo kahuyang ang gahum mangin tuman ka hingpit. Kay sa kon diin pa ako maluya dira pa ako malig-on.*” (2 Cor 12:9).

PANAWAGAN SA PAGPANGAMUYO KAG PAGPUASA

Sa Hulyo 16, 2018 sa Kapistahan sang Pinalangga nga Iloy sang Carmel, ang bukid sa diin maisog nga gin-atubang ni Propeta Elias ang panghangkat nga dampigan ang Matuod nga Dios (2 Kings 18), magahalad kita sang isa ka adlaw sa pagpangamuyo kag pagpenitensiya agod pangayuon ang kaluoy kag katarungan sang Dios para sa mga nagmulay kag nagpasipala sa Santos nga Ngalan sang Dios, para sa mga nagbutang-butang kag nagapalpnag sang mga kabutigan, kag para sa nagpatay o nagpahanugot nga ang pagpatay mahimo nga paagi sa pagtapna sang kriminalidad sa aton pungsod. Ginaagda kamo namon sa pag-ugyon sa amon nga inyo mga obispo, sa masunod nga tatlo ka adlaw sa pagpuasa, pagpangamuyo, kag sa pagbuhat sang kaluoy kag pagpaambit sa mga nagakinahanglan sumugod Huyo 17 tubtob 19, 2018.

Ginatugyan namon kamo, mga pinalangga nga katawhan sang Dios, sa iloynon nga pagtatap sang babayi nga gintugyanan ni Hesus sang iya “*Pinalangga nga Sumulunod*” kag iya ginhambalan, “*Yari ang imo anak!*” (Jn 19:26). Kami, sa amon bahin, nagatangla sa iya — aton iloy sa pagtuo — nga may paghigugma bilang iya mga anak. Maria, iloy sang Simbahan, palapit ka sa amon labi na sa panahon nga kami madali na lang magpadala sa amon nga kahuyang kag mawad-an sang bino sang pagtuo, paglaum, kag paghigugma (Jn 2:1-11). Tudlui kami sa pagtuman lamang sang kon ano ang ginapangayo sang imo Anak sa amon. Kag kon kami magpanalaw sa atubang sang pagpanghingabot, kabay unta nga magpabilin kami upod sa imo sa tiilan sang krus kag manumbalik ang amon kusog gikan sa dugo kag tubig nga nag-agay sa pilason nga kilid sang imo Pinalangga nga Anak, ang amon Ginoo kag Manluluwas, si Hesu-Kristo. AMEN.

For the Catholic Bishops’ Conference of the Philippines,

Most Rev. Romulo G. Valles, DD

Archbishop of Davao

President, CBCP

July 9, 2018